

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 347.73

Денисов Андрій Ігорович

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності

факультету №6

Харківський національний університет внутрішніх справ

Денисов Андрей Игоревич

кандидат юридических наук,

доцент кафедры правового обеспечения хозяйственной деятельности

факультета №6

Харьковский национальный университет внутренних дел

Denysov Andrii

PhD, Associate Professor of the Economic Activity Legal Support Department

Faculty №6

Kharkiv National University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0002-6256-0172

**ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ
ФИНАНСОВО-ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ИННОВАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА
FINANCIAL LAW MECHANISM OF STATE INNOVATIVE SECURITY
ENSURING**

Анотація. У статті досліджено окремі наукові погляди на правовий механізм забезпечення державної політики та окремі правові засоби, що входять до складу такого механізму. Встановлено, що у вітчизняному законодавстві відсутнє визначення фінансово-правового механізму

забезпечення інноваційної безпеки держави. Визначено необхідність обов'язкового закріплення вичерпного переліку правових засобів, що входять до складу фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави. Надано авторське визначення фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави як системи фінансово-правових заходів впливу, яка спрямована на стимулювання створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, недопущення до інноваційного сектору потенційно небезпечних суб'єктів, обмеження створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, які несуть загрозу національній безпеці та стимулювання розвитку конкурентного середовища для суб'єктів інноваційної сфери. Проаналізовано основні напрямки спрямування фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави та запропоновано окремі правові засоби впливу для підвищення ефективності такого механізму.

Запропоновано доповнення існуючого переліку правових засобів забезпечення інноваційної безпеки такими засобами як: часткове обмеження права управління суб'єктом господарювання потенційно-ворожим учасником (обмежувальний); часткове обмеження права на інформацію щодо суб'єкта господарювання для потенційно-ворожих учасників (обмежувальний); створення переліку потенційно небезпечних інвестицій та інвесторів (контролюючий).

Підкреслена важливість підвищення ефективності рестрикційних засобів фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави з метою обмеження діяльності потенційно ворожих інвесторів та запровадження у виробництво інновацій, що можуть становити загрозу національній безпеці.

Зазначена необхідність акцентування державної підтримки інноваційного сектору на стимулювання наукових організацій, водночас не

припиняючи стимулювання впровадження критичних для національної безпеки інновацій у виробництво підприємствами.

Ключові слова: *інноваційна політика, засоби забезпечення, національна безпека.*

Анотація. *В статье исследованы отдельные научные взгляды на правовой механизм обеспечения государственной политики и отдельные правовые средства, входящие в состав такого механизма. Установлено, что в отечественном законодательстве отсутствует определение финансово-правового механизма обеспечения инновационной безопасности государства. Определена необходимость обязательного закрепления исчерпывающего перечня правовых средств, входящих в состав финансово-правового механизма обеспечения инновационной безопасности государства. Предоставлено авторское определение финансово-правового механизма обеспечения инновационной безопасности государства как системы финансово-правовых мер воздействия, направленной на стимулирование создания, разработки и внедрения в производство инноваций, недопущение к инновационному сектору потенциально опасных субъектов, ограничение создания, разработки и внедрения в производство инноваций, которые несут угрозу национальной безопасности и стимулирования развития конкурентной среды для субъектов инновационной сферы. Проанализированы основные направления финансово-правового механизма обеспечения инновационной безопасности государства и предложены отдельные правовые средства воздействия для повышения эффективности такого механизма.*

Предложено дополнение существующего перечня правовых средств обеспечения инновационной безопасности такими средствами как: частичное ограничение права управления предприятием потенциально враждебным участником (ограничительное) частичное ограничение права

на информацию о субъекте хозяйствования для потенциально враждебных участников (ограничительное) создание перечня потенциально опасных инвестиций и инвесторов (контролирующее).

Подчеркнута важность повышения эффективности рестрикционных средств финансово-правового механизма обеспечения инновационной безопасности государства с целью ограничения деятельности потенциально враждебных инвесторов и внедрения в производство инноваций, которые могут представлять угрозу национальной безопасности.

Отмечена необходимость акцентирования государственной поддержки инновационного сектора на стимулировании научных организаций, при этом не прекращая стимулирования внедрения критических для национальной безопасности инноваций в производство предприятиями.

Ключевые слова: инновационная политика, средства обеспечения, национальная безопасность.

Summary. *The article examines individual scientific views on the legal mechanism for ensuring public policy and individual legal means that make up such a mechanism. It was found that in the domestic legislation there is no definition of the financial and legal mechanism for ensuring the innovative security of the state. The necessity of mandatory consolidation of an exhaustive list of legal means that are part of the financial and legal mechanism for ensuring the innovative security of the state has been determined. The author's definition of the financial and legal mechanism for ensuring the innovative security of the state is provided as a system of financial and legal measures of influence aimed at stimulating the creation, development and implementation of innovations in production, preventing potentially dangerous entities from the innovation sector, limiting the creation, development and implementation of*

innovations that pose a threat to national security and stimulate the development of a competitive environment for subjects of the innovation sphere. The main directions of the financial and legal mechanism for ensuring the innovative security of the state are analyzed and individual legal means of influence are proposed to increase the efficiency of such a mechanism.

It is proposed to supplement the existing list of legal means of ensuring innovative security with such means as: partial restriction of the right to manage an enterprise by a potentially hostile participant (restrictive) partial restriction of the right to information about a business entity for potentially hostile participants (restrictive) creation of a list of potentially dangerous investments and investors (controlling).

The importance of increasing the efficiency of restrictive means of the financial and legal mechanism for ensuring the innovative security of the state was emphasized in order to limit the activities of potentially hostile investors and introduce innovations into production that could pose a threat to national security.

The necessity of emphasizing state support for the innovation sector on stimulating scientific organizations, while not stopping the stimulation of the introduction of critical innovations for national security in production by enterprises.

Key words: *innovation policy, means of support, national security.*

Постановка проблеми. Враховуючи швидкі темпи росту технологій в світі, для забезпечення національної безпеки та підвищення конкурентоздатності національного товаровиробника держава має проводити ефективну політику зі стимулювання розвитку та впровадження інновацій у всі сфери національної економіки. Водночас важливим є питання забезпечення національної інноваційної безпеки. Для цього перш за все необхідно утворити ефективно діючий механізм правового

забезпечення цієї сфери національної безпеки та, зокрема, його фінансово-правову складову.

Увагу науковців здебільшого сконцентровано на питаннях господарсько-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави. Водночас лишаються без належної уваги фінансово-правові засоби та механізми забезпечення цієї сфери національної безпеки, що потребує більш детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню механізмів забезпечення національної безпеки та державної інноваційної політики присвячено цілу низку наукових праць таких дослідників, В.О. Гусев [1], О.О. Бригінець [2], В.В. Шпаков [3], Д.Ю. Крамської [4], О.А. Гончаренко [5] та інших.

Мета статті. Визначити на основі праць науковців державний механізм фінансово-правового забезпечення інноваційної безпеки держави як об'єкт фінансово-правового регулювання та основні фінансово-правові засоби забезпечення інноваційної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі залучення інновацій у виробництво є основою створення ефективно діючої економіки. Як зазначає Гусев В.О., основним пріоритетом економічної політики розвинених країн є інноваційна політика, метою якої є стимулювання інноваційних процесів в економіці відповідної країни та світу [1, с. 9]. Більшість дослідників сфери інноваційної політики також зосереджують увагу саме на стимулюючому характері інноваційної політики та безпеки. Водночас, враховуючи сучасні загрози, які несуть такі явища як гібридні війни та економічна експансія, потребує уваги рестрикційна (обмежувальна) державна інноваційна політика. Метою цієї політики є обмеження розробки та введення у виробництво певних інновацій.

Однак спочатку необхідно визначити поняття фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави. В вітчизняному законодавстві відсутнє визначення фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави

Досліджуючи механізм забезпечення фінансової безпеки держави, О.О. Бригінець визначає його як систему організаційно-правових заходів впливу, яка спрямована на попередження та мінімізацію загроз фінансовій безпеці держави [2, с. 36]. Враховуючи що дослідження обмежується лише фінансово-правовим механізмом, пропонується використовуючи метод аналогії визначити його як систему фінансово-правових засобів впливу.

Важливим питанням є спрямування таких правових засобів впливу. Першим очевидним спрямуванням є стимулювання створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій. Однак пропонується виокремити ще дві основні компоненти правового механізму забезпечення фінансової безпеки держави.

Першою є спрямованість на недопущення до інноваційного сектору потенційно небезпечних суб'єктів. Перш за все мова йде про інвестиційну діяльність. Так, можливим є залучення до певних інноваційних процесів інвесторів, що матимуть на меті здійснення актів технологічного шпіонажу, або зниження ефективності чи ліквідацію інноваційних розробок та/або товаровиробників, що здійснюють залучення інновацій у виробництво. Для ефективною протидії таким інвесторам перш за все необхідно на державному рівні визначити критерії таких інвестицій, що несуть загрозу національній інноваційній безпеці. Досліджуючи проблематику інвестиційної безпеки, Шпаков В.В. запропонував виокремити такі види інвестицій, як ворожі інвестиції (інвестиції походженням з країни-агресора), спекулятивні інвестиції (інвестиції, при здійсненні яких відсутня стратегічна мета інвестора в сфері реального сектора національної економіки, що мотивовано отриманням доходів

трансакційного походження) та інвестиції з небезпечними політичними наслідками (інвестиційна діяльність суверенних фондів або інших державних господарських організацій, що тягнуть за собою високу вірогідність виходу інвестиційних відносин за межі комерційного господарювання) [3, с. 130]. Неможливо не погодитись з загрозою від зазначених видів інвестицій у інноваційній сфері. Пропонується використовуючи зазначені три види інвестування як приклади потенційно-ворожого інвестування та з метою протидії подібній економічній експансії визначити таке спрямування фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави як «протидія діяльності потенційно-ворожих суб'єктів у інноваційній сфері».

Важливим є визначення основних засобів фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави, які направлені на протидію діяльності потенційно-ворожих суб'єктів у інноваційній сфері. Пропонується сконцентруватися на таких напрямках: недопущення до управління об'єктами критичної інноваційної інфраструктури потенційно-ворожих суб'єктів; обмеження прав на інформацію щодо об'єктів критичної інноваційної інфраструктури потенційно-ворожих суб'єктів з метою протидії інноваційному шпіонажу. Для цього пропонується закріпити та використовувати такий правовий засіб як часткове обмеження права управління суб'єктом господарювання потенційно-ворожим учасником. При застосування цього засобу буде обмежено виключно права на здійснення управління критичним суб'єктом інноваційної інфраструктури, без обмеження інших прав. Це дозволить не відштовхнути потенційних інвесторів, оскільки всі їх права на отримання дивідендів та інших прибутків будуть залишені. Водночас це дозволить ефективно протидіяти економічній експансії ворожих суб'єктів. Поряд з попереднім засобом пропонується прийняти й часткове обмеження права на інформацію щодо суб'єкта господарювання для потенційно-ворожих

учасників. Так само при застосуванні цього правового засобу будуть залишені економічні права, пов'язані з отриманням суб'єктами прибутку, водночас обмежуючи їх доступ до інформації щодо діяльності підприємства з метою протидії інноваційному шпіонажу.

Також окремим елементом фінансово-правового механізму забезпечення фінансової безпеки держави має стати визначення потенційно небезпечних інвестицій та інвесторів та формування та закріплення вичерпного переліку таких інвесторів/інвестицій. Має бути визначено державний орган, що буде здійснювати оцінку таких інвесторів та інвестицій, а також прийняти на державному рівні перелік суб'єктів, які визнано небезпечними для національної інноваційної безпеки.

Останнім напрямом фінансово-правового механізму забезпечення фінансової безпеки держави пропонується виокремити обмеження створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, які несуть загрозу національній безпеці. Слід зазначити, що існують інновації, які становлять загрозу для національної безпеки. В якості прикладу можна навести інновації, запровадження яких підвищує продуктивність виробництва, однак при цьому негативно впливають на екологічну ситуацію. Для обмеження створення, розробки та впровадження у виробництво таких інновацій пропонується застосовувати такий засіб фінансово-правового впливу як спеціальний податковий режим, встановлюючи підвищене оподаткування суб'єктів, що створюють, розробляють чи впроваджують у виробництво інновації, які становлять загрозу національній безпеці.

Також важливим елементом фінансово-правового механізму забезпечення інноваційної безпеки держави має бути визначення інновацій, які становлять загрозу національній безпеці. З метою протидії можливим корупційним ризикам, пропонується прийняти на державному

рівні перелік таких небезпечних інновацій, який має постійно оновлюватись та доповнюватись.

Також фінансово-правовий механізм забезпечення інноваційної безпеки держави має стимулювати розвитку конкурентного середовища для суб'єктів інноваційної сфери. Крамської Д.Ю. зазначає, що відсутність конкурентного середовища в інноваційній сфері є одним з ключових факторів, що викликає низьку спроможність української економіки до інноваційних перетворень [4, с. 156]. Саме тому одним з завдань нашої держави є створення ринкового середовища в інноваційній сфері та підвищення рівня конкуренції. Така діяльність держави має бути зосереджена у двох напрямках. Перший – стимулювання суб'єктів до створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій. Для цього необхідним є застосування такого фінансово-правового засобу як спеціальний стимулюючий податковий режим, що може полягати у повному чи частковому звільненні від сплати певних податків та зборів. Також можливим є застосування засобів прямої державної підтримки у вигляді дотацій, державного замовлення та державно-приватного партнерства. Водночас другий напрямок полягає у протидії монополізації інноваційної сфери. Основним державним суб'єктом, що має здійснювати подібну протидію є Антимонопольний комітет України. Окрім вже існуючих правових засобів протидії монополістам пропонується створити спеціальний податковий обмежувальний режим для суб'єктів, що становлять загрозу конкуренції у сфері інновацій, який полягатиме у збільшенні розмірів певних податків.

Отже фінансово-правовий механізм забезпечення інноваційної безпеки держави пропонується визначити як систему фінансово-правових заходів впливу, яка спрямована на стимулювання створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, недопущення до інноваційного сектору потенційно небезпечних суб'єктів, обмеження створення,

розробки та впровадження у виробництво інновацій, які несуть загрозу національній безпеці та стимулювання розвитку конкурентного середовища для суб'єктів інноваційної сфери.

Фінансово-правові засоби, що входять у систему механізму забезпечення інноваційної безпеки держави можливо поділити на три основні групи: стимулюючі, рестрикційні (обмежувальні) та контролюючі.

Вкрай важливими питанням є акцент направлення на певну категорію суб'єктів стимулюючих засобів. Гончаренко О.А., досліджуючи проблематику державного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в державах-членах ЄС зазначає, що «податкові пільги надаються зазвичай не науковим організаціям, а підприємствам і інвесторам» [5, с. 81]. Водночас такий підхід вбачається недоцільним. Підприємства та інвестори впроваджують інновації у виробництво з метою отримання прибутку та за допомогою створення інноваційного виробництва збільшують конкурентні переваги свого товару. Виключенням є інновації, при впровадженні у виробництво яких не збільшується прибуток суб'єкта, однак які мають критичне значення для держави та суспільства (екологічний, енергозберігаючий аспекти тощо). Водночас наукові організації здійснюючі створення та розробку інновацій не отримують значних прибутків. Тому пропонується зробити акцент державної підтримки інноваційного сектору саме на стимулювання наукових організацій, водночас не припиняючи стимулювання впровадження критичних для національної безпеки інновацій у виробництво підприємствами.

Також слід наголосити на необхідності законодавчого закріплення терміну «фінансово-правовий механізм забезпечення інноваційної безпеки держави» та обов'язкового законодавчого закріплення вичерпного переліку правових засобів, що входять до складу цього механізму.

Висновки. Фінансово-правовий механізм забезпечення інноваційної безпеки держави – система фінансово-правових заходів впливу, яка спрямована на стимулювання створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, недопущення до інноваційного сектору потенційно небезпечних суб'єктів, обмеження створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, які несуть загрозу національній безпеці та стимулювання розвитку конкурентного середовища для суб'єктів інноваційної сфери.

Існує три основні групи фінансово-правових засобів, що входять у систему механізму забезпечення інноваційної безпеки держави: стимулюючі, рестрикційні (обмежувальні) та контролюючі.

Для більш ефективного розвитку інноваційної системи на сучасному етапі необхідними є наступні кроки: закріплення фінансово-правового механізму обмеження створення, розробки та впровадження у виробництво інновацій, що несуть загрозу національній безпеці; обмеження певних прав інноваційних інвесторів, діяльність яких може нести загрозу національній інноваційній безпеці; збільшення ефективності стимулювання наукових установ, що здійснюють створення та розробку інновацій, водночас не припиняючи стимулювання окремих суб'єктів, що здійснюють впровадження інновацій у виробництво.

Необхідно доповнити існуючий перелік правових засобів забезпечення інноваційної безпеки такими засобами як: часткове обмеження права управління суб'єктом господарювання потенційно-ворожим учасником (обмежувальний); часткове обмеження права на інформацію щодо суб'єкта господарювання для потенційно-ворожих учасників (обмежувальний); створення переліку потенційно небезпечних інвестицій та інвесторів (контролюючий).

Література

1. Гусев В.О. Державна інноваційна політика: методологія формування та впровадження : монографія / В.О. Гусев. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 624 с.
2. Бригінець О.О. Особливості формування механізму правового забезпечення фінансової безпеки України / О.О. Бригінець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2016. № 837. С. 36-41.
3. Шпаков В.В. Господарсько-правовий механізм забезпечення інвестиційної безпеки держави. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право (081 – Право). Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2021.
4. Крамської Д.Ю. Методи і форми державного регулювання інноваційних процесів / Д.Ю. Крамської // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки) : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2017. № 46 (1267). С. 150-157.
5. Гончаренко О. А. Форми та методи державного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності в державах – членах ЄС / О. А. Гончаренко // Право та інновації. 2015. № 4. С. 79-85.

References

1. Ghusjev V.O. Derzhavna innovacijna polityka: metodologhija formuvannja ta vprovadzhennja : monoghrafija / V.O. Ghusjev. Donecjk : Jugho-Vostok, 2011. 624 s.

2. Bryghinecj O.O. Osoblyvosti formuvannja mekhanizmu pravovogho zabezpechennja finansovoji bezpeky Ukrainy / O.O. Bryghinecj // Visnyk Nacionaljnogho universytetu «Ljvivsjska politekhnika». Serija : Jurydychni nauky. 2016. № 837. S. 36-41.
3. Shpakov V.V. Ghospodarsjko-pravovyj mekhanizm zabezpechennja investycijnoji bezpeky derzhavy. Kvalifikacijna naukova pracja na pravakh rukopysu. Dysertacija na zdobuttja naukovogho stupenja kandydata jurydychnykh nauk zi specialnosti 12.00.04 – ghospodarsjke pravo; ghospodarsjko-procesualjne pravo (081 – Pravo). Nacionaljnij jurydychnyj universytet imeni Jaroslava Mudrogho, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Kharkiv, 2021.
4. Kramskoj D. Ju. Metody i formy derzhavnogho reghuljuvannja innovacijnykh procesiv / D. Ju. Kramskoj // Visnyk Nacionaljnogho tekhnichnogho universytetu "Kharkivsjskij politekhnichnyj instytut" (ekonomichni nauky) : zb. nauk. pr. Kharkiv : NTU "KhPI", 2017. № 46 (1267). S. 150-157.
5. Ghoncharenko O.A. Formy ta metody derzhavnogho stymuljuvannja naukovo-tekhnichnoji ta innovacijnoji dijalnosti v derzhavakh – chlenakh JeS / O. A. Ghoncharenko // Pravo ta innovaciji. 2015. № 4. S. 79-85.